

HISTORIA ANTROPOLOGII

HANNA ODROWĄŻ-SZUKIEWICZ

PROF. DR EDWARD LOTH — TWÓRCA ANATOMII ROZWOJOWEJ
W POLSCE

Prof. dr Edward Loth urodził się 3 sierpnia 1884 r. w Warszawie. Pochodził ze starej, warszawskiej rodziny ewangelickiej. Ojca utracił wcześniej. Wychowaniem Edwarda i jego rodzeństwa kierowała matka, Anna z Hoserów, kobieta o wielkich wartościach umysłu i charakteru. Uczęszczał do szkół w Warszawie, lecz w 1902 r. za udział w zakonspirowanych kółkach samokształceniowych został wydalony z gimnazjum i maturę złożył w rok później, w Baku na Kaukazie. Po maturze Edward Loth wyjechał na studia zagranicę.

W latach 1903 - 1907 odbywał studia przyrodnicze w Zurychu, kończąc je uzyskaniem stopnia doktora filozofii „*summa cum laude*”, po czym — w latach 1907 - 1912 poświęcił się studiom lekarskim na uniwersytetach w Getyndze i Heidelbergu. Z tym okresem wiążą się początki kariery naukowej Lotha. W latach 1907 - 1908 pracował jako asystent w Zakładzie Anatomii Opisowej w Bonn pod kierunkiem prof. R. Bonneta. W następnym roku był asystentem w Zakładzie Anatomii w Getyndze, kierowanym przez prof. Merkla. W roku 1909 prof. M. Furbringer, w kierowanym przez siebie Zakładzie Anatomii w Heidelbergu powierza drowi Lothowi stanowisko pierwszego asystenta z prawem prowadzenia wykładów z wiadomości wstępnych z anatomii i z osteologii. Współpraca trwała trzy lata i w roku 1912 została uwieńczona uzyskaniem doktoratu medycyny „*magna cum laude*”.

Lata 1907 - 1912 spędzone w Bonn, Getyndze i Heidelbergu pod kierunkiem wybitnych profesorów, są okresem wielkiej płodności naukowej Lotha. Dwudwiestoosmioletni doktor medycyny i filozofii jest już autorem 16 oryginalnych rozpraw naukowych ogłoszonych w 4 językach: polskim, francuskim, niemieckim i rosyjskim. Jedenaście z tych prac dotyczy problemów anatomii rozwojowej, która z czasem, stawszy się główną pasją badawczą Lotha, zyskała mu sławę światową.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów Loth wrócił do kraju i od 1912 do 1915 r. pracował jako asystent Zakładu Anatomii na wydziale lekar-

skim Uniwersytetu we Lwowie. Tu ogłosił dalsze prace: *Badania antropologiczne nad mięśniami Murzynów* (1913), za którą w kilka lat później otrzymał wysokie wyróżnienie, i *Wskazówki do badań antropologicznych na człowieku żywym* (1914).

W roku 1913 doktoryzuje się powtórnie, u prof. K a d y j a, a w rok później habilituje się u prof. M a r k o w s k i e g o. W 1914 r. otrzymuje propozycję objęcia stanowiska dyrektora Zakładu Anatomii w Manili na Filipinach, jednak wybuch I wojny światowej przeszkodził w wyjeździe.

W latach wojny Loth wstępuje do wojska. Działa w szeregach służby sanitarnej II Brygady Legionów. W 1915 r. otrzymuje odznaczenie honorowe Czerwonego Krzyża II klasy z dekoracją wojenną oraz najwyższe uznanie (signum laudis) I klasy, w następnych latach — Krzyż Virtuti Militari V kl i czterokrotny Krzyż Walecznych. W 1917 Edward Loth zostaje powołany na stanowisko szefa sanitarnego przy inspekcji wyszkolenia armii polskiej i pełni tę funkcję do zakończenia działań wojennych.

Pod koniec 1915 r. rektor Uniwersytetu Warszawskiego, Józef B r u d z i ń s k i powierzył mu kierownictwo Zakładu Anatomii Prawidłowej. Wiadomość ta zastała Lotha w Legionach na stanowisku lekarza pułkowego. Przybył wówczas do Warszawy i w dniu 25 listopada 1915 r. w sali wykładowej Anatomicum przy ul. Chałubińskiego, wygłosił swój inauguracyjny wykład i kontynuował je przez następne 24 lata.

Oprócz pracy dydaktyczno-naukowej absorbowiała go równolegle działalność w wojskowej służbie zdrowia. W dniu odzyskania niepodległości 11 listopada 1918 r. Loth wraz z płk. Stefanem R u d z k i m przejmuje od Niemców Szpital Ujazdowski i obsadza go polską załogą. Dla utrwalenia tego zdarzenia w bramie szpitala została wmurowana tablica pamiątkowa.

W pierwszym roku niepodległości Polski Edward Loth został powołany na zastępcę szefa departamentu sanitarnego Ministerstwa Spraw Wojskowych. W rok później wyjechał z misją wojskową do Paryża, gdzie Paryskie Towarzystwo Antropologiczne za badania mięśni Murzynów przyznało mu w 1919 r. nagrodę „Prix Broca”. Po powrocie do kraju, w roku 1920 otrzymał nominację na profesora Uniwersytetu Warszawskiego i funkcję tę pełni do końca życia. Ten nowy okres w życiu prof. Edwarda Lotha, związany z warszawską katedrą anatomii, rozpoczyna się w zasadzie wspomnianą datą pierwszego wykładu w dniu 25 XI 1915 r., lecz w pełni rozwija się w latach niepodległości i trwa do wybuchu II wojny światowej. Wyodrębnić w nim można dwa równoległe nurty działalności: dydaktyczny i naukowy. Kamieniem węgielnym — w sensie chronologicznym — działalności dydaktycznej Lotha jest dokonanie pod jego redakcją przekładu na język polski I tomu atlasu Henle'a i wydanie go drukiem w 1916 r. Nakład rozchodzi się

błyskawicznie, a miarą jak bardzo publikacja ta była wówczas potrzebna studentom medycyny i środowisku lekarskiemu, może być fakt, że w 1946 r. dawny uczeń prof. Lotha — prof. Stefan Różycki postanowił uczcić 30 rocznicę wydania owego przekładu specjalnym artykułem w „Nowinach Lekarskich” i napisanie go powierza jednej ze swych asystentek. Przekład Henle’a spełnił swoje doraźne zadanie, lecz nie doczekał się drugiego wydania, wkrótce bowiem grono profesorów a w ich liczbie i prof. Loth przystąpiło do kontynuowania prac nad rozpoczętym przez prof. Adama Bochenka oryginalnym, 5-tomowym podręcznikiem anatomii człowieka. W 1925 r. ukazał się IV tom podręcznika a w nim dział nerwów obwodowych i układ autonomiczny w opracowaniu Edwarda Lotha.

Działalność organizacyjna profesora E. Lotha koncentrowała się w tym czasie wokół rozbudowy i unowocześnienia Zakładu Anatomii, którego pomieszczenia zajmowały trzy kondygnacje całego południowego skrzydła Anatomicum. Na I piętrze znajdowała się pracownia Profesora, jego gabinet i biblioteka Zakładu oraz duża pracownia studentów-wolontariuszy. W podłużnej sali, o stukilkudziesięciu metrach powierzchni, mieściło się Muzeum Anatomiczne — wielkie dzieło Edwarda Lotha, zwierciadło jego zainteresowań naukowych. W sali tej, lśniącej czystością, pełnej światła i zdobnej zielenią roślin, ciągnęły się długie rzędy oszklonych szaf i gablot. Bogactwo eksponatów, uszeregowanych działami, przewyższało walorami dydaktycznymi wszelkie atlasy anatomiczne. Obok licznych preparatów pochodzących ze zwłok ludzkich i wykonanych za pomocą różnych rodzajów technik, znajdowały się również eksponaty zwierzęce ukazujące różnice lub podobieństwa w budowie, omawiane przez profesora na wykładach.

Muzeum, inspirowane twórczą koncepcją Lotha, powstało w latach dwudziestych i trzydziestych jako dzieło zbiorowe. Każdy z pracowników naukowych miał moralny obowiązek i ambicję wzbogacenia muzeum własnymi preparatami, które najczęściej wiązały się z jego pracą naukową. Tak powstała m. in. bogata kolekcja preparatów układu chłonnego, wykonana z benedyktyńską pracowitością przez doc. dr Henryka Śledziewskiego, lub seria preparatów serca — dzieło dra Czesława Jastrzębskiego. Dział naczyń obwodowych uzupełniały preparaty prześwietlone z naczyniami nastrzykniętymi masą teichmanowską.

Osobny dział stanowiły eksponaty pochodzące z wypraw naukowych prof. Lotha, odlewy czaszek i kości długich, ilustrujących rozwój rodowy człowieka, a także szkielety zwierząt kręgowych ze szczególnym uwzględnieniem człokształtnych. W korytarzu wiodącym do muzeum, wzdłuż obu ścian, w wysokich, oświetlonych od wewnątrz gablotach znajdowała się ekspozycja rentgenogramów układu kostno-stawowego i narządów wewnętrznych.

Muzeum otwarte było codziennie od godziny 8 do 18 i chętnie odwie-

dzane przez studentów, którzy spędzali w nim długie godziny, otaczając gabloty z książkami w rękach. Na parterze mieściły się pracownie asystentów i dwie sale prosektoryjne: dla medyków i stomatologów, w podziemiach — baseny na zwłoki, laboratorium fotograficzne i rentge-

Fot. 1. Prof. dr med. i fil. Edward Loth (zdjęcie z lat trzydziestych)

nowskie oraz archiwum, gdzie w setkach skatalogowanych separatów przechowywano piśmiennictwo anatomiczne z całego świata.

Profesor Loth prowadził wykłady w liczbie 5 godzin tygodniowo, tylko dla I roku, lecz wśród słuchaczy było zawsze wielu studentów II rocznika, którzy w przededniu końcowego egzaminu przychodzili z własnej woli przysłuchać się wykładom po raz drugi.

Loth miał głos donośny i dźwięczny, mówił barwnie, prosto i jasno,

trzymając w napięciu uwagę audytorium. Przez młodzież studencką do środowiska warszawskiego, a wkrótce i do innych miast uniwersyteckich Polski, docierała szybko sława jego świetnych wykładów, pięknych rysunków i licznych anegdot. Loth rzeczywiście rysował dobrze; linie prowadzone po tablicy wprawną ręką miały harmonijne piękno. Profesor miał żywe poczucie humoru, a jego zabawne komentarze wpłatanie w treść wykładów ułatwiały zapamiętanie istotnego tematu. Lecz nie poczucie humoru i nie zdolności rysunkowe stanowiły istotny walor wykładów z anatomii. Każdy referowany przez profesora Lotha temat miał bogatą oprawę ilustracyjną w postaci tablic, eksponatów, przezroczycy oraz filmów. Odręczne rysunki były uzupełnieniem tych pomocy. Filmy kręcił sam. Tematyka ich dotyczyła działania mięśni szkieletowych, mimicznych i nadliczbowych. W filmotece prof. Lotha przeznaczonej dla celów dydaktycznych znajdowały się nawet portrety profesorów wyższych uczelni. Dział myologii uzupełniony był elementami anatomii powierzchniowej. Z Akademii Sztuk Pięknych, gdzie profesor również wykładał anatomię, zapraszał raz w roku na wykład modelkę i modela i na nich demonstrował topografię mięśni.

Na stole wykładowym wśród eksponatów znajdowały się również preparaty zwierząt. Profesor rozpoczynał każdy dział wprowadzeniem z zakresu embriologii i filogenezy. Budowę narządów człowieka porównywał z narządami innych kręgowców, komentując znaczenie różnic, ukazując analogie. Wszystkie działy anatomii wzbogacone były materiałem informacyjnym z zakresu antropogenezy i antropologii.

Działalność naukowa profesora E. Lotha była ogromna. Wiele podróżował a wyjazdy jego miały charakter badawczy. Zwiedził wszystkie większe muzea przyrodnicze Europy, m. in. w Paryżu, Londynie i Brukseli oraz muzeum oceanograficzne w Monaco. W roku 1923 jako członek delegacji rządowej, wyjechał do krajów Ameryki Północnej i tam prowadził badania w muzeach przyrodniczych w Waszyngtonie, Chicago i Hawanie. Wynikiem tych badań były liczne prace naukowe ogłoszone w siedmiu językach. Poza czterema wymienionymi uprzednio, Loth publikował bowiem również w języku angielskim, czeskim i fińskim. Dorobek naukowy liczy 96 prac, z których siedem ma charakter monografii. Tematyka prac jest różnorodna, ale nie rozbieżna, we wszystkich bowiem przewija się ta sama myśl wiodąca autora: szeroko pojęty problem morfologii porównawczej człowieka.

Najwcześniejsze jego prace jak i większość pozostałych grupuje się wokół zagadnienia zmienności w budowie człowieka i człekokształtnych oraz różnic rasowych i konstytucyjnych. Należy jednak wspomnieć, że Loth był pierwszym, polskim autorem pracy o dermatoglifach (1910). Opracował i wydał pryczynek do kраниologii polskiej. W późniejszych latach zajmował się m. in. teorią skracania się tułowia i klatki piersiowej. Poza tym ogłosił kilka prac i artykułów metodycznych: w latach 1909

i 1914 zaproponował pewne zmiany w technice antropometrycznej, w roku 1916 opracował wskazówki do preparowania krtani i trzewi klatki piersiowej, w 1934 r. pisał o kinematografii jako nowej metodzie badawczej w anatomii, w roku 1936 poddał krytycznej ocenie rekonstrukcję mięśni głowy rasy neandertalskiej.

Interesował się również historią medycyny. Opracował dzieje Gdańskiej Szkoły Anatomicznej w XVII i XVIII w. (1925). Jedną z prac poświęcił pamięci Teofila Chudzińskiego (1842 - 1897) — badacza i wielkiego polskiego patrioty, nazywając go prekursorem w dziedzinie antropologii części miękkich.

Bez wątpienia, największym dziełem Lotha jest *Anthropologie des parties molles* wydane w 1931 r. w języku francuskim przez wyd. Kasy im. Mianowskiego w Warszawie. Praca liczy 530 stron i omawia rozwój antropogenetyczny mięśni wszystkich okolic ciała, następnie trzewi, naczyń oraz nerwów. W tekście wśród 198 rycin jest wiele oryginalnych rysunków autora. Wykaz piśmiennictwa liczy 54 strony druku. Podany został w układzie tematycznym. Na końcu książki, 58 stron zajmuje informator metodyczny, a w nim 867 konkretnych wskazówek, jakie cechy poszczególnych narządów badać należy i w jaki sposób.

W latach dwudziestych Edward Loth znany był w całym świecie przyrodników, anatomów i antropologów. Od wielu lat był członkiem licznych towarzystw naukowych m. in. międzynarodowego Association des Anatomistes. W 1925 r. zakłada Polskie Towarzystwo Anatomiczne i jest jego stałym sekretarzem. W 1927 r. na Kongresie Anatomów w Londynie wystąpił z projektem utworzenia międzynarodowego komitetu do badań części miękkich różnych ras ludzkich. Projekt został jednomyślnie przyjęty. Do prezydium Komitetu o skrócie C.I.R.P. (Comité International des Recherches sur les Parties Molles) z siedzibą w Genewie, wszedł Artur Keith jako przewodniczący i Edward Loth jako sekretarz generalny.

Gdy *Antropologia części miękkich* ukazała się drukiem, Artur Keith nazwał ją działem Nowej Anatomii. Autorami pochlebnych recenzji o tej pracy byli: W. Todd, Frassetto, Cipriani, Lebzelter, Mollison, Bunak, Matiegka, Adachi i Koganei. Sam autor natomiast tak pisał w przedmowie do swego dzieła: „Anatomia człowieka białego — nie jest anatomią całej ludzkości”. I dalej: „Badania części miękkich mają szczególny walor, często bowiem filogenetyczne szczegóły budowy występują wyraźniej w częściach miękkich niż na szkielecie. Tym samym dają możliwość pewniejszego wnioskowania”.

Problem antropogenezy, któremu Loth poświęcił dominującą część swojej twórczości naukowej pasjonował go tak dalece, że postanowił ten interesujący dział wiedzy o człowieku uczynić dostępnym szerokim kręgom ludzi różnych specjalności. W latach trzydziestych przystąpił do opracowania popularnonaukowego dzieła w trzech częściach, pod współ-

nym tytułem: *Ku szczytom człowieczeństwa*. Tom I — *Człowiek przeszłości* ukazuje się drukiem w 1938 r., dwa dalsze: *Człowiek współczesny* i *Człowiek przyszłości* były w przygotowaniu.

Spośród liczного grona uczniów prof. Lotha habilitowali się pod jego kierunkiem: prof. dr Michał Reicher (w okresie II Rzeczypospolitej kierownik Katedry Anatomii Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie a po II wojnie światowej kierownik Katedry Anatomii AM w Gdańsku), prof. dr Stefan Różycki (od 1923 r. kierownik Katedry Anatomii Uniwersytetu Poznańskiego), prof. dr Roman Poplewski (późniejszy kierownik Katedry Anatomii Zwierząt Wydz. Wet. Uniwersytetu Warszawskiego).

Krótko przed wybuchem II wojny światowej uzyskali habilitację: prof. dr med. Józef Grzybowski (zginął w Powstaniu Warszawskim), doc. dr med. Kazimierz Neugebauer (zginął w 1940) i doc. dr med. Henryk Śledziewski (zginął w 1944). Ze szkoły prof. Lotha wyszło także wielu wybitnych chirurgów, wśród nich: prof. dr med. Leon Mantuffel i prof. dr med. Jan Moll.

Jesienią 1938 r. prof. Loth wyjechał na 6 miesięcy do Ugandy jako kierownik polskiej wyprawy naukowej. Przywiózł stamtąd obszerny materiał badawczy, w tym bogatą kolekcję małp i czaszek Murzynów.

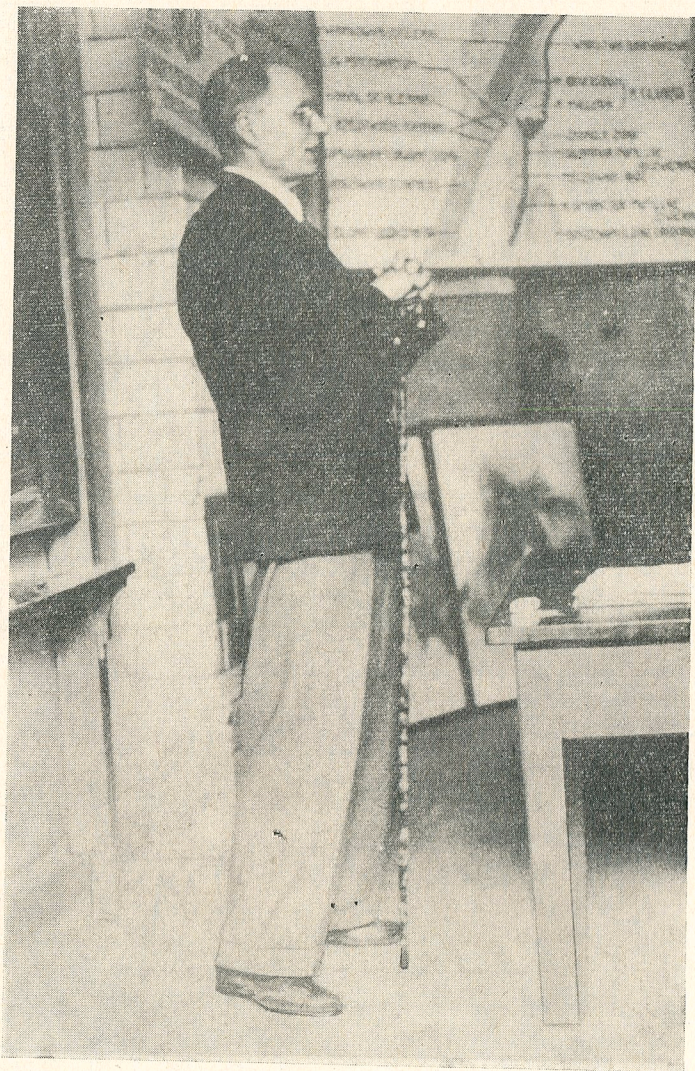
Wybucho II wojna światowa. Dowództwo Obrony Warszawy powierzyło prof. Lothowi funkcję komendanta I Szpitala Okręgowego. Tuż obok szpitala od pierwszych dni września przebiega linia pozycji obronnych. Loth zarządza ewakuację szpitala wгłąb śródmieścia, na teren Uniwersytetu. W dniach obrony Warszawy podlegały mu również szpitale zapasowe związane z Okręgowym. Sam organizował nowe filie szpitalne, już w czasie trwania walk. Po raz piąty otrzymał Krzyż Walecznych.

Po kapitulacji Loth wrócił do Zakładu. Piękne Muzeum, dzieło benedyktyńskiej pracy minionego dwudziestolecia — pociski artyleryjskie zmieniły w żalosne rumowisko. Loth kazał pracownikom zabezpieczyć wszystko co jeszcze ocalało i rozważał projekt utworzenia ośrodka rewalidacji ofiar wojny. W rok później, już go realizuje. W Zamku ipsis Mazowieckich, na terenie Szpitala Ujazdowskiego, Zakład Przeszkolenia Inwalidów z siedmioma kierunkami szkolenia, przyjmuje już pierwszych kursantów. Młodzi ludzie zdobywają nowy fach, a legitymacja Z.P.I. chroni ich przed zakusami Arbeitsamtu. Prof. Loth był również dyrektorem protezowni, która w tamtych latach miała szczególnie ważne znaczenie.

Jako członek Rady Wydziału Lekarskiego był współorganizatorem i wykładowcą anatomii na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Wykładał również anatomię na Uniwersytecie Ziemi Zachodnich. Wysuwa projekt zorganizowania trzeciego tajnego wydziału lekarskiego i zalegalizowania go pod fikcyjną nazwą szkoły zawodowej. Projekt realizuje się

w 1941 r. pod nazwą Szkoły Zawodowej dla Pomocniczego Personelu Sanitarnego doc. Jana Zaorskiego.

Podział na komplety wymagał zwiększonej obsady wykładowców. Loth wciągnął do współpracy swoich dawnych uczniów: Małgorzatę Se-

Fot. 2. Prof. dr med. Edward Loth podczas wykładu w Szkole Zaorskiego. Rok akademicki 1943/1944

rini-Bulską, Barbarę Kampioni-Manteuffel, Arkadiusza Flataua i innych. Wspierał radami asystentów, którzy prowadzili tajne prosektoria: Bolesława Wojciechowskiego i Zygmunta Pękałę w Anatomicum, Hannę Szukiewicz — w Szpitalu Ujazdowskim. Listownie udzielał konsultacji lek. Wiesławowi Łasińskiemu, który w oflagu prowadził badania dermatogliczne.

Gdy w 1943 r. Niemcy narzucają Szpitalowi Ujazdowskiemu przyjęcie kilkuset chorych na gruźlicę ost-legionistów w tym: Kazachów, Uzbeków, Tatarów, Gruzinów, Azerbejdżan i Ormian, Loth nazwał to żartobliwie: „cenną wyprawą antropologiczną — bez trudów podróży i bez kosztów”. Zlecił najmłodszej asystence zebranie materiału mięśni nadliczbowych i listewek skórnych dłoni. Sam filmował ciekawsze przypadki. Jednocześnie kontynuował prace nad *Człowiekiem współczesnym i Człowiekiem przyszłości*. Na krótko przed Powstaniem dzieło było już prawie ukończone. Rękopis liczył wiele dziesiątków stron i zawierał wiele pięknych jak zwykle, ilustracji wykonanych piórką w tuszu.

W ostatnim roku okupacji Loth opracował także projekt przyszłego, powojennego Anatomicum. Sporządził go własnoręcznie z najdrobniejszymi szczegółami w czterech architektonicznych planszach: podziemia, parteru, I i II piętra. Wykorzystał przy tym i związał w całość najlepsze wzory i rozwiązania techniczne, jakie miał możliwość poznać w czasie swoich podróży po Europie i Stanach Zjednoczonych.

Prześladowania okupanta nie oszczędzały również i rodziny Lothów. W 1941 r. został aresztowany syn profesora, a on sam także był dwukrotnie więźniem Pawiaka w 1939 i w 1943.

Gdy wybuchło Powstanie Warszawskie, Loth działał na Mokotowie jako szef sanitarny Armii Krajowej Obwodu „Mokotów”. Podlegał mu Główny Szpital Polowy w budynku szpitalnym Sióstr Elżbietanek przy ul. Goszczyńskiego. Organizował sieć mniejszych szpitali i punktów sanitarnych. Pod koniec sierpnia i we wrześniu wzmagaly się bombardowania lotnicze. Od 14 września, przez trzy kolejne dni, ciężkie naloty bombowe trwały od rana do wieczora. W dniu 15 IX, w godzinach popołudniowych, prof. Loth wyszedł ze szpitala Elżbietanek na pobliską ul. Wejnerta aby zobaczyć się z żoną i córką. Gdy stał na progu, bomba lotnicza zmiotła piętrową willę, grzebiąc pod gruzami jego i obie bliskie mu osoby.

LE PROFESSEUR E. LOTH — CRÉATEUR DE L'ANATOMIE DE LA PERIODE DE CROISSANCE, EN POLOGNE

par HALINA ODROWĄŻ-SZUKIEWICZ

Edouard Loth (1884 - 1944) docteur en médecine et philosophie, spécialiste polonais éminent d'anatomie et d'anthropologie, avait fait ses études des Sciences Naturelles à Zürich (1903 - 1907), et ses études médicales à Goettingen et à Heidelberg (1907 - 1912). Durant la Grande Guerre il servait dans l'armée en qualité de colonel-médecin dans les services médicaux des régiments polonais qui luttaien pour notre indépendance. Il obtint le titre de maitre de conférences en 1915, à la Faculté de Médecine de l'Université Jean-Casimir de Lwów. Vers la fin de la même année il obtint le poste de directeur de la Chaire d'Anatomie à la Faculté de Médecine de l'Université de Varsovie. Il fut nommé professeur en 1920,

et continua à s'occuper le meme poste jusqu'à la IIe Guerre mondiale. Excellent conférencier et pédagogue éminent, il fut le créateur d'un Musée d'Anatomie aux riches collections, et modernisa les méthodes d'enseignement. Il laissa 96 ouvrages scientifiques. En 1919, il reçut le Prix P. Broca pour ses recherches sur le système musculaire des Noirs. Sa monographie sur „L'Anthropologie des parties molles” a acquis une importance mondiale. Fondateur de la Société Polonaise d'Anatomie (1923), le Prof. E. Loth fut aussi, au cours des années 1930 - 1939, le secrétaire du Comité International de Recherches sur les Parties Molles (C.I.R.P.) dont le siège se trouvait à Genève. Il participa également à de nombreuses expéditions et voyages scientifiques.

Au cours du IIe conflit mondial, il prit part, en 1939, à la défense de Varsovie. Durant les années 1940 - 1944, il fut l'un des organisateurs de la Faculté de Médecine clandestine de Varsovie et enseigna l'anatomie dans des cours organisés en secret. En 1940, il mit sur pied un Centre de Rééducation d'Invalides pour nos soldats blessés grièvement en 1939 et continua à le diriger pendant toute la période de l'occupation. Commandant du Dept du Service Médical de A. K. (Armée du Pays) pour l'arr. de Mokotów, le Prof. E. Loth prit part à l'Insurrection de Varsovie et y périt le 15 IX 1944.

PROF. DR. EDWARD LOTH — FOUNDER OF DEVELOPMENTAL ANATOMY
IN POLAND

by HALINA ODROWĄŻ-SZUKIEWICZ

Edward Loth M. D., Ph. D., prominent Polish anatomist and anthropologist studied physical anthropology and related sciences in Zürich (1903 - 1907) and medicine in Göttingen and Heidelberg (1907 - 1912). During the First World War he took a part in struggle for independence of Poland as a colonel in medical service of Polish armed forces. In 1915 he had got habilitation at Medical Faculty of Jan Kazimierz University in Lwów, at the end of the same year became a chief of Department of Anatomy at Medical Faculty of Warsaw University where in 1920 got professor's position. He retained this position until beginning of the Second World War. Prof. Loth was an excellent lecturer and outstanding teacher. He had created rich Anatomical Museum and improved methods for teaching anatomy. His scientific inheritance is contained in 96 publications, among them famous monograph „Anthropologie des parties molles”. For investigations on muscles of Negroes he won Prix Broca in 1919.

Edward Loth is the founder of Polish Anatomical Society (1923). In thirties he worked as a secretary of Comité International des Recherches sur les Parties Molles (C.I.R.P.) residing in Geneva. He took part in many scientific expeditions and travels.

During the Second World War prof. Loth was active in defence of Warsaw in 1939 and after that in organization of secret, underground Medical Faculties in Warsaw (1940 - 1944) where he acted as a professor of anatomy. In 1940 he had organized Institution for Reeducation of Invalids for Polish soldiers wounded in 1939 and guided it until 1944. As a commander of Medical Service of Home Army for Mokotów District he took a part in Warsaw Insurrection and was killed by a bomb in September 15th 1944.